

A DESTRUKCIÓ MÚZEUMA

A nagybecskereki gótikus stílusban épült villát, amit a helybeliek Pin-villa néven ismernek, Leon Stegelwald emelte 1894-ben. Később több tulajdonost is cserélt, a földmérnök Paja Pin 1928-ban a hatodik tulajdonosa lett. 1943-ban a németek kilakoltatták a Pin családot, és a villába a vámgazgatóságot helyezték. Az államosítás után az épületben tüdőbeteg-szakrendő volt, amire a legtöbb nagybecskereki emlékszik is. A szakrendelő bezárása után nem létezett világos elképzelés arról, hogy mire lehetne használni a villát. Több alkalommal is próbálkoztak az eladásával, ami bürokratikus nehézségek miatt kudarcba fulladt. Időközben drogosok kerestek menedéket benne, majd a semmittevők kitörték az ablakokat, kitépték a csöveket és huzalokat, hogy végül a villából nyilvános illemhely és tűzifa-lelőhely váljon. A mentőötlet 2004-ben született, amikor a villában helyet kapott a Destrukció Múzeuma.

Ez a vállalkozás nem egy nap alatt valósult meg, hanem egy hosszú és sanyarú folyamat során, jónéhány résztvevővel. Az első helyen az „illetékesek” állnak, bárkik legyenek is ők, akik a becskerekiek számára elérhetővé tették a különféle művészeti tevékenységek eme exkluzív terét. Utánuk következik a számtalan ablakkitörő, huzal- és csőkiszagató, ajtófélfá-kitépdőső, faburkolat-föltüzelő és radiátor-elcipelő. Legszámosabbak és egyben legtevékenyebbek a kis- és nagydolog végzői. Ki kell emelnünk azokat a névtelen

élmunkásokat is, akiknek sikerült kiráncigálniuk és elszállítaniuk a tetőzet hatalmas gerendáit, de azokról sem feledkezhetünk meg, akik időnként a pusztá ihlettől vezérelve elbontanak egy-egy falrész, fölgyújtanak valamit vagy legalább eltörrik azokat a faburkolatdarabokat, amelyeket nem tudnak kivinni. Kicsiny, de nem jelentéktelen a hozzájárulása az álmélkodó járókelőknek és a fölvilágosulatlan nyilvánosságnak, valamint a kíváncsi kölyköknek, akik éjszakánként, legyőzve félelmüket, átugrálták a kerítést (amíg még ép volt), hogy, kikutatván az elátkozott és radioaktív ház belsejét, kielégítsék érdeklődésüket és fantáziájukat.

2000 óta, amikor egy éjszaka kollégámmal, aki filmet akart forgatni a villában, először ugrottam át a falat és lopóztam be az építménybe, nem szűnt meg elragadtatásom, mennyire különleges és szép ez az épület. A kezdeti félelmet és kényelmetlen érzést a csalódottság váltotta fel, és valamiféle harag, hogy ez a gyönyörű villa ilyen kétségbeejtő állapotban van. Minden további látogatás alkalmával egyre nagyobb rombolás tanúi voltunk, ezért elkezdtük rendszeresen fényképezni a belső teret, hogy a végbement destrukciót valamiképpen dokumentáljuk.

Mivel akkoriban a nagybecskereki Nemzeti Múzeum a látogatók számára már egy ideje, átalakítás miatt, zárva tartott, az az ötletem támadt, hogy a villa szolgálhatna alternatív városi múzeumként. A Nemzeti Múzeum archeológiai leletei, biedermeier portréi és népviseletei úgysem nyújtanak valós képet rólunk – a város valódi, igazi múzeuma a romos Pin-villa.

Kihasználva a 2004 májusában Nagybecskereken megtartott *Az ismeretlen város átalakítása* című művészeti akció szervezőinek fölkérését, hogy vegyünk részt a város számunkra izgalmas pontjainak átalakításában, megrendezésre került a Pin-villában a Destrukció Városi Múzeuma.

Mivel a múzeum a múzsák otthona, ez a mi múzeumunk lehetne a tizedik, nem elismert múzsa, a Destrukció otthona, amely jobban megihletti az emberiséget, mint a kilenc jóhiszemű testvére együttvéve. A Destrukció Mú-

zeumának ellentmondásossága abban rejlik, hogy egyszerre több jelentéssel is bír: lehet intézmény, amely összegyűjti, megőrzi és kiállítja az ember rombolási képességének tanúságtételeit, amely összefogja vagy serkenti olyan műalkotások létrehozását, amelyeknek motívuma vagy témája a destrukció; vagy építmény, amely arra szolgál, hogy lerombolják – ami a villánkkal is történt. Tendenciózus és szemtelen módon azt hirdetem, hogy a város tulajdonképpen hivatalos döntésében is éppen ezt a funkciót szánta az objektumnak, és hogy valójában szó sincs semmiféle gondtalanságról, amint azt egyesek állítják.

Az elsődleges kiállításanyag olyan föliratokból, rajzokból és fényképekből állt, amelyek emlékeztettek, sugalmaztak és provokáltak. Az előtérben két fölirat állt. Egy ajánlás: „Ezt a múzeumot azoknak ajánljuk, akik ezt a várost olyan helyé tették, ahonnan sokan távozni akarnak. Azoknak, akik nyugodt lélekkel állapítják meg, hogy városunk »halott« város.” És egy fölhívás, miszerint „Kérjük a látogatókat, hogy a múzeum termeiben nyugodtan végezzék szükségüket, vagy bármilyen más módon rongáljanak, hiszen az objektum ezt a célt szolgálja.”

Mivel ez a kis művészeti akció pozitív visszhangra lelt, festő kolléganóm, Gabrijele Parigros, Jasmina Tutorov művészettörténész és jómagam elhatároztuk, hogy a Destrukció Múzeumában még egy akciót szervezünk.

Ez a 2004. szeptember 11-én megrendezett „Utolsó nagybecskereki kiállítás” volt.

Kiállítás a romos Pin-villában? Az első reakció az volt, hogy miért éppen ott. Nincsenek kiállítótermek? Csak létezik más hely! A villa a becskerekieket rossz dolgokra emlékeztette, olyanokra, amikről nem szokás gondolkodni. Szeméttel, nyilvános illemhely, radioaktív sugárzás miatt veszélyes terület – mindezeknek még a gondolatát is elnyomjuk a tudatalattinkba. És minden lehetséges hely közül éppen ide szervezünk egy kiállítást? De mi nem a művészetet és az épületet állítottuk szembe, hanem a helyiek művészettörfőfogását, a kiállításokról való elképzelésüket, és egy efféle alkalomhoz tökéletesen alkalmatlan helyet. Úgy hisszük, ezzel a gesztussal kimondtuk az igazságot arról, hogy nálunk hol vannak a pozitív értékek.

Azt hiszem, 2004. szeptember 11-én sikerült polgártársainknak „valami egészen újat” mutatnunk. A becskerekiek kisebb-nagyobb csoportokban egész nap ebben a különlegesen mesés térben bókászta, a hangszórókból szóló nyugtalanító zenehangok kíséretében. Mint valami labirintusban, új és addig ismeretlen látvánnyal találták magukat szembe, fölfedezték a termeket, de végig azzal a kellemetlen érzéssel, hogy egy kissé veszélyes és tiltott helyen járnak. A látogatók többsége ezelőtt sohasem tette be a lábát az épületbe, mégis mindnyájukat megdöbbentette a villa szépsége, összhangja és lerombolásának mértéke közötti ellentét. Saját gondatlanságuknak és tehetetlenségüknek, városunk önfeledésének fölisme-

rése sokkoló erővel hatott. Távolról sem remél-
tük, milyen nagy nyilvános visszhangja lesz az
eseménynek; az egyik újságcikk szerzője úgy
vélekedett, hogy a kiállítás „a hét, a hónap, de
akár az év eseményének is tekinthető”.

Annak ellenére, hogy nem pontosan ez volt
vele a célunk, a nyilvános szférában a kiállít-
ás a kultúrpolitikát, a művészek helyzetét
és szerveződését, a kulturális örökség védel-
mét, a közalkalmazottak felelősségét érintő
számos kérdést vetett föl. Mindenkinek volt
mondanivalója a Pin-villával kapcsolatban,
egyesek példaként hozták föl, mások vádol-
tak vele kapcsolatban, és voltak, akik az iga-
zukat védték vele.

A villa egyszerre mindenki számára érde-
kes és fontos lett, hirtelen mindenki számí-
tásba vette a terveiben, és versenyre keltek
a vele kapcsolatos ötletek. Rövidfilmet for-
gattunk a Destrukció Múzeumáról, majd
aláírásgyűjtést kezdeményeztünk egy bead-
ványhoz, amelyben kérjük a város vezetősé-
gét, hogy a villát nyilvánítsa kulturális pro-
gramok helyszínévé, és hogy hivatalos fölha-
talmazásukkal támogatókat kereshessünk.
A nyilvánosság nyomása miatt a városatyák
nem utasíthattak csak úgy vissza bennünket,
de habár továbbra sem volt ötletük, hogyan
menthető meg a villa, túl nagy ajándéknak
tűnt számukra, hogy egy romos épületet
odaadjanak a művészeknek. Mi viszont a vá-
ros egyértelmű és hitelesített támogatása nél-
kül nem tehattünk semmit, így az intrikák és
áskálódások ördögi körében telt el egy év.

Időközben, már Nagybecskereki Művészeti
Társulás néven bejegyezve, *Art pikniket* szer-
veztünk a Destrukció Múzeumában. A vala-
mikori ifjúság napját, május 25-ét választottuk,
hogy a „Mindnyájan egy napon egy helyen”
jelszó alatt erődemonstrációt tartunk, és meg-
mutassuk városunk kihasználatlan kreatív
potenciálját, amelynek térre van szüksége.
A szimbolikus stafétát, amely a kezdeménye-
zésünket támogató aláírásokat tartalmazta,
megérkezése után a nagybecskereki gimna-
zisták tornászszemle-koreográfiával kísérve
vitték végig a városon, majd megkezdődött a
műsor, amelyben egyszerre folytak koncertek,
performanszok, filmvetítések és előadások,

míg az egész villa festmények, rajzok és ins-
tallációk kiállítóterévé vált, ahol a művészek
minden generációja képviseltette magát. Azon
a napon a villán több száz, vagy talán ezer
látogató is végigvonult. Csak a programok
résztvevői, a zenészek, színészek, táncosok és
képzőművészek kb. kétszázan voltak.

2005 nyarán a villa falára egy nagy fölirat
került: „Mi lesz a házzal?”,¹ amit egyfajta
emlékeztetőnek szántunk a járókelők számá-
ra. Valószínűleg sok arra járó emlékszik rá;
ma már nem létezik. Az év szeptemberében
megtartottuk a már régóta ígért álarcosbálat a
villában – miközben az épület sorsa továbbra
is teljességgel bizonytalan volt. Annak ellené-
re, hogy folytak még a tárgyalásaink a város
vezetőségével, egyáltalán nem az volt a be-
nyomásunk, hogy bármi is megoldódni lát-
szana, így kissé elcsüggedtünk. Megtettünk
minden tőlünk telhetőt, sőt néhányszor olyan
területre is beléptünk, ahol – sikkasztás és
kódosítás szándékával szembesülve – való-
ban nem tehattunk semmit.

Az *Ulaznica* c. folyóiratban megjelent egy
cikk a Destrukció Múzeumáról, amelynek
nyomán 2007-ben a község szerény, de látha-
tó védelmi intézkedéseket tett. A villa körüli

¹ „Šta će biti s kućom?” – idézet a *Maratonci trče počasni krug* című
jugoszláv kultuszfilmből (Magyarországon *Maraton család* címmel
vetítették).

fémkerítést meghegesztették, a földszinti ablakokat bedeszkázták, a belső tér pedig alaposan ki lett takarítva. A kerítés nem bírta sokáig, így a Villába időnként továbbra is bejárnak ismeretlen személyek, és tönkretesznek mindent, amihez hozzá tudnak férni. Az eső és a hó úgyszintén komolyan veszélyeztetik az építményt, az épület faanyaga egyre korhadtabb, féltő, hogy leszakad a mennyezet.

A villá iránti érdeklődés azonban nem apad. Újságírók és tévéstábok időnként cikket írnak vagy riportot forgatnak erről a romos szépségről. Forgattak már itt néhány rövid művészfilmet, videoklipet, valamint számos becskerei kreatív fiatal használja saját fényképeinek díszleteként. Már mindenki tud a Destrukció Múzeumáról és a Pin-villa-problémáról. Ezen kívül a Destrukció Múzeumának szimbolikája átterjedt a város más pontjaira is, sőt az egész városra, amelyet mostanság sokan egy nagy destrukció-múzeumnak neveznek. Ezzel eredeti paradigmánk bezárta a kört. 2009. május 15-én a Kultúrközpontban megtartott kiállítással megünnepeltük a múzeum megnyitásának ötödik évfordulóját.

Idén a Múzeumok Éjszakáján a Destrukció Múzeumának új kiállítási anyagaként falfestményeket és becskerei művészek installációit mutattunk be. Az volt az ötletünk, hogy a kiállított tárgyakat örökre otthagyjuk a Villában, hogy így azok is osztozzanak az épület sorsán. A látogatottság ez alkalommal is nagy volt, és a régi érzelmek is újra föléledtek.

Időközben a buzgó destruktórok nem vesztegetik az időt. Kiállított tárgyainkat és műalkotásainkat, amint az várható is volt, már egy hónap után összefirkálták és tönkretették. Másrészt viszont az utolsó kiállításon fölbuzdulva a becskerei kreatív fiatalok megkezdték a villa termeiben és falain létrehozni saját képeiket és graffitijeiket. A múzeumot titokban meglátogatta TKV, a leghíresebb szerbiai street-art művész is, és az a terve, hogy műhelymunkát tart benne, neves szerb street-art művészek részvételével. Míg egyesek rombolnak, mások alkotnak. A Destrukció Múzeuma nyitva tart!

RÁCZ Krisztina fordítása

Goda Zsuzsa

A KÉPTEREK EVOLÚCIÓJA

A kép síkfelületen rögzített tér, térrészlet. Minden képnek van valóságunkat tükröző, azt imitáló tere, és minden kép maga is kétdimenziós tere egy sajátos vizuális világnak, így a képek kettős természetűek.

Háromdimenziós lények vagyunk, miközben természetesnek éljük meg, hogy a képek két dimenzióban tárják elénk világunkat. Megtanuljuk értelmezni a síkból ránk köszönő látványt, és egyáltalán nem okoz gondot azt átfordítani háromdimenziós belső képé. Valahogy a beszéddel együtt, külön erőfeszítés nélkül ezt is megtanuljuk. Holott a civilizációnak hosszú látványtanulásra volt szüksége, hogy ez ilyen természetes legyen. A képzőművészetben használt tudományos térlátás és -értés folyamatosan változott, közelített a két szemmel való látásunk szimulálásához, de az átlagember számára ez még ma is problémát jelent.

Az ősképek

Amikor a kép hatalom. Az alkotója pedig a varázsló. Az egész mágikus, szent és megismételhetetlen. Kivételes élmény, unikum. Mindenkire egyforma erősen hat – függetlenül a társadalmi hierarchiától – a közös élmény, az összetartozás szükségességének. Eredete a vallási hiedelmek megerősítése.

Az első képvarázslók minden bizonnyal nem akárcik lehettek. *Az ősemberek barlangok falára festették állatok képét*, jelentik ki egyszerűen a történeti könyvek. De kik festették?